

Мак А.О.,
студентка 5 курсу, 11 групи, Інституту прокуратури
та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ШАХРАЙСТВО З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ: СХЕМИ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ

Ключові слова: шахрайство, електронні платіжні системи

Keywords: fraud, electronic payment system

Анотація: В роботі розглянуто новітній спосіб вчинення шахрайств, а саме - за допомогою електронних платіжних систем. Зазначаються причини складності викриття такого злочину. Також

автором надаються власні практичні поради, які допоможуть не стати жертвою такого правопорушення.

Abstract: The author has investigated modern kind of fraud, in particular- through electronic payment systems. The author described the most widespread schemes of these frauds. The author noted the tips for preventing this type of crime.

Шахрайство – це злочин проти власності, жертвами якого щорічно стають десятки тисяч осіб у всьому світі. Специфіка злочину полягає в тому, що злочинці постійно оновлюють схеми вчинення шахрайств, саме тому запобігання даному виду злочину є ускладненим. Під час вчинення шахрайства відбувається маніпуляція зі свідомістю потерпілого, тому особливої уваги заслуговують заходи віктимологічної профілактики.

Актуальність роботи зумовлена також значною поширеністю вчинення шахрайств в нашій державі. На підтвердження цього слід навести дані Єдиного звіту Генеральної прокуратури про осіб, що вчинили правопорушення за січень - грудень 2016 р. Найчастіше шахрайства вчиняються особами, які є працездатними, але не навчаються і не працюють (2186 осіб). Значно меншою є кількість злочинців за статтею 190 КК України, які є безробітними (285 осіб) або учнями та студентами (153 особи)[1]. Необхідно також враховувати високу латентність цього виду злочину. Значний відсоток потерпілих вважає, що правоохоронні органи не будуть займатись такими провадженнями належним чином, деякі потерпілі не бажають визнавати перед іншими те, що їх змогли ошукати.

Зараз досить поширеною є практика замовлення українцями певних товарів через онлайн - магазини або онлайн - майданчики, в яких зібрані оголошення від приватних осіб - продавців. Найбільш технічно прогресивні шахраї використовують в своїй незаконній діяльності електронні платіжні системи. Вони зрозуміли, що використовувати звичайні банківські розрахунки недоцільно, адже встановити їх особистість за допомогою проведення негласних слідчих дій в такому разі швидко можливо. Тому вони знайшли альтернативу – розрахунки через електронні платіжні системи. Найбільш поширеними з них є PayPal, Neteller, Egold, StormPay, PayAce, E-gold, WebMoney, Яндекс. Деньги та інші.

Зупинимось на прикладі однієї із найвідоміших на сьогодні – системи «QIWI». Перш за все, необхідно знайти сайт платіжної системи «QIWI». Для цього достатньо зазначити в пошуку назву й потім перейти по першому посиланню. Для авторизації необхідно зазначити свій номер телефону, далі на цей номер приходить смс - оповіщення з необхідним кодом. Після його зазначення, ви маєте доступ до абсолютно всіх можливостей платіжної системи. На цьому ідентифікація особистості закінчується. Непотрібно, за аналогією з банками, надавати паспорт, ідентифікаційний код, робити фото з банківською картою і так далі. Для того, щоб дізнатись реквізити своєї карти, достатньо ввімкнути послугу відправки таких реквізитів на телефон. Необхідно зазначити, що номер такого розрахунку буде містити 16 цифр, як і в звичайній банківській картці.

З огляду на вищезазначене, можемо пояснити, чим українських шахраїв приваблює використання таких платіжних систем. По-перше, юридичною адресою цього банку зазначається місто Москва, мікрорайон Чертаново Северное, тобто в разі, якщо ошукана особа звернеться до правоохоронних органів України, вони матимуть підготувати клопотання про тимчасовий доступ до речей та документів в рамках міжнародного співробітництва. Зрозуміло, що таку інформацію можна вилучити тільки у Москві. Суто з формального боку така процедура є досить складною, що іноді підбиває правоохоронні органи визнати випадок шахрайства «дивильно-правовими відносинами» та просто закрити провадження. На це шахраї, власне кажучи, й сподіваються.

Наступний аргумент - надзвичайно проста процедура ідентифікації особистості. Все, що необхідно - це номер телефону. Слід пам'ятати, що в Україні більшість номерів не прив'язані до конкретної особи. Найчастіше шахраї спеціально для своїх злочинів купляють нову картку та періодично змінюють її. Тобто, навіть якщо правоохоронні органи встановлять номер телефону такої особи - знайти її буде майже нереально, адже цілком можливо, що такий номер вже давно є неактивним.

Необхідно зазначити й те, що більшість людей не обізнані з певними особливостями в номерах платежів. Як вже зазначалось, однакову кількість цифр необхідно ввести як під час розрахунку через звичайний банк, так і через платіжну систему. Особа найчастіше навіть не підозрює про те, що буде перераховувати свої кошти на «QIWI».

Для того, щоб не стати жертвою злочину, запитайте, через який банк буде здійснюватись оплата. Якщо особа з несподіванки машинально відповість, скажімо ПАТ «Приватбанк», але після

введення номера картки не висвітилось прізвище та ім'я, то це повинно насторожити. Відомі випадки коли шахрай зазначав, що є користувачем банку, який під час транзакції не висвітлює особисті дані отримувача, а насправді це не відповідало дійсності. Перерахунок відбувався на рахунок в платіжній системі «QIWI». Тому не слід бути занадто довірливим по відношенню до подібних переказів коштів.

Необхідно розуміти, що комбінація цифр в номері картки не є випадковою. Число, за допомогою якого можливо визначити банк, називається БН - банківський ідентифікаційний номер. БН платіжної картки визначається за першими 6 цифрами її номера. Існують спеціальні програми, за допомогою яких після введення цих цифр, стає доступною більша інформація про рахунок. В разі сумнівів, можна спробувати скористатись такими сервісами. Якщо споживач буде намагатись перевести на рахунок платіжної системи «QIWI» занадто маленьку суму, то на дисплеї висвітлиться досить дивне оповіщення про те, що сума операції не повинна буде меншою, ніж 10 доларів США. Зазвичай, звичайні банки подібних вимог не висувають, тому можливо спробувати перевірити ще й таким чином.

Хотілось би зазначити, що використання електронних платіжних систем не слід завжди розглядати як шахрайство. Через них проводиться досить значна кількість законних операцій. Але в той же час полегшена процедура ідентифікації особи в цих системах, робить їх більш сприятливим середовищем для вчинення шахрайських дій. Тому особливу увагу необхідно приділити саме запобіганню цього злочину. Нагальною потребою є інформування найбільш широкого кола осіб з подібними схемами шахрайств шляхом виготовлення відповідних інформаційних матеріалів, проведення лекцій та «круглих столів» з цього приводу. Можливо, через певний час такі платіжні системи взагалі витіснять всі інші, тому цей напрямок потребує детального кримінологічного аналізу.

Список використаних джерел:

- 1.Єдиний звіт про осіб, що вчинили правопорушення за грудень 2016 [електронний ресурс] Режим доступу:
http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112755&libid=100820&c=edit&_c=fo

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017